

ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา The Tradition of Changing the Clothes of Deceased Monks in Lanna

พระมหากาชาต คณิงความดี

Phramaha Kachart Kanuengkwandee

โรงเรียนพระปริยัติธรรมพระชัยยะวงศาพัฒนา

Phrachaiwongsa Phatthana Buddhist Studies School

Corresponding Author, Email: Kachart.Kalayanadhammo@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ 1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา และ 2. เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา พบว่า ในอดีตไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรว่ามีการเก็บสรีระสังขารของพระเถระไว้ คาดว่าการเก็บสรีระได้เกิดขึ้นในช่วงพุทธศักราช 2520 ซึ่งเป็นการเก็บสรีระของครูบาอริชัยขาวปี ไไว้ในวัดพระพุทธบาทผาหนาม และพบประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูเจ้ากัญไชย กาญจโน และหลวงปู่ครูบาครอง ชัดติโย ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระ มีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณของครูบาอาจารย์ กับทั้งเป็นการแสดงพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อพระเถระ และเป็นการสร้างความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย

คำสำคัญ : ประเพณี, การเปลี่ยนผ้าครองสรีระ, ล้านนา

Abstract

This research article has two objectives: 1. to study the changing of the robes of deceased monks in Lanna and 2. to analyze the significance of the tradition of changing the robes of deceased monks in Lanna. This is a qualitative

research, consisting of document research and in-depth interviews with 20 key informants.

The research results found that in the past, there was no written evidence of the preservation of the monks' remains in Lanna. It is estimated that the preservation of the remains began in the year 1977, when the remains of Khru Ba Aphichai Khaopi were kept at Wat Phra Phutthabat Pha Nam. The tradition of changing the robes of Khru Chao Kanchai Kanchano and Luang Pu Khru Ba Krong Khattiyao was also found. The tradition of changing the robes of the deceased monks is important in expressing the gratitude of teachers and also in expressing the faith of Buddhists in the monks. And it also creates unity in the community.

Keywords: Tradition, Changing of clothes, Lanna

บทนำ

ความเชื่อและศรัทธาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้ก้าวไปสู่ความเจริญงอกงามตามหลักสัมมาปฏิบัติ คือ ปฏิบัติชอบด้วยสุจริตกรรมทั้ง 3 คือ กายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต คือ คิดดี พูดดี และทำดี หลักคำสอนที่เป็นสังฆธรรม เนื้อหาคำสอนจะเป็นหลักปฏิบัติของบุคคลในสังคมในเชิงคติธรรมในการครองชีวิตทั้งชีวิตส่วนตัวและสังคมตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) พุทธจริยธรรมของสังคม ได้แก่ คำสอนเรื่องศีลห้า การทำบุญ ความเคารพและการบูชา 2) พุทธจริยธรรมของปัจเจกบุคคล ได้แก่ หลักปฏิบัติของผู้ปกครอง หลักปฏิบัติของสตรีและบุรุษ หลักปฏิบัติของภรรยา รวมทั้งยังปรากฏหลักคำสอนเรื่องพุทธท้านายซึ่งเป็นการพยากรณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในสังคมในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม (พุทธรักษ์ ปรานอก, 2557: 55)

วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน เป็นถิ่นกำเนิดครูบาชัยยะวงศาพัฒนา (องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย, 2560: 2) โดยเฉพาะบ้านห้วยต้มมีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว มีการแยกหมู่บ้านอย่างเป็นทางการและถูกต้องทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบ้านห้วยต้ม ส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงปกากะญอ ที่อพยพมาจากจังหวัดตาก เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน มาตั้งรกรากอยู่ที่บ้าน ห้วยต้มเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปี โดยติดตามมากับครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ซึ่งครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ได้ชวนให้มา

อยู่โดยได้มอบที่ดินทำกินให้ครอบครัวละ 1 ไร่ ซึ่งมีข้อแม้ว่า จะต้องรักษาศีลห้า ไม่กินเนื้อสัตว์ ไม่ดื่มสุรา และไม่เสพสิ่งเสพติดทุกชนิด ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ประชาชนในชุมชนบ้านห้วยต้มจึงที่ใช้ชีวิตแบบพอเพียง มีภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมและการทอผ้า โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ รักษาศีลห้า และไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ชุมชนบ้านห้วยต้มเป็นชุมชนที่มีความเป็นธรรมชาติ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง รวมถึงพิธีอันดงามของชาวปกากะญอ จึงเป็นชุมชนแห่งความเจริญด้านพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ สมาชิกในชุมชนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากครูบาชัย ยะวงศาพัฒนา จนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต ในทุกปีจะมีพิธีเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ผู้ซึ่งเปรียบดังศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนบ้านห้วยต้ม และปกากะญอจากทั่วสารทิศ ในทุกครั้งที่มีงานบุญพิธีจะได้เห็นประชาชนในชุมชนบ้านห้วยต้ม นับหมื่นคนเข้าร่วมงาน เพื่อแสดงความศรัทธาและกตัญญูต่อครูบาชัยยะวงศาพัฒนา พระผู้พัฒนาชุมชนบ้านห้วยต้มให้กลายเป็นดินแดนอันสงบสุขและบริสุทธิ์พร้อมสืบทอดพระพุทธศาสนา การทำพิธีเปลี่ยนผ้าครองสรีระนั้น เพื่อให้ศิษยานุศิษย์ได้แสดงออกถึงความเคารพนับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ซึ่งการบูชาแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ อามิสบูชา เป็นการบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน หรือสิ่งของ และธัมมบูชา เป็นการบูชาด้วยธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตามคำสอน (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 20 ข้อ 157 : 124) ของครูบาชัยยะวงศาพัฒนา อันเป็นบุคคลที่ชาวปกากะญอให้ความเคารพและศรัทธาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ ครูบาชัยยะวงศาพัฒนาได้สร้างศาสนวัตถุ ศาสนสถาน เช่น วัดพระพุทธบาทห้วยต้ม เจดีย์ศรีเวียงชัย เพื่อตั้งและปลูกจิตศรัทธาให้เกิดในคณะศิษย์ ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูบาชัยยะวงศาพัฒนาจึงได้ถือปฏิบัติกันมาจวบจนในปัจจุบันโดยยึดหลักปฏิบัติในทางสายกลาง ตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา (พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย, เล่ม 25 ข้อ 24 : 369) ในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติได้ใช้ปัญญาในการพิจารณาถึงบุญกุศลหรือความดีงามอันจะเกิดขึ้นกับการปฏิบัติ เพื่อเกิดความสุขกายสุขใจของชีวิต อย่างไรก็ตาม การยึดถือปฏิบัติของประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูบาชัยยะวงศาพัฒนา ได้ดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในพุทธสรีระของพระพุทธเจ้า กล่าวคือ การใช้ผ้าผืนใหม่ห่อสรีระ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีมรณภาพในล้านนา
2. เพื่อวิเคราะห์ความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีมรณภาพในล้านนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ (key Informant) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัย จำนวน 25 รูป/คน ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ ข้อมูลที่จัดเก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Secondary Data) คือ การเก็บข้อมูลเอกสาร (Documentary) โดยการศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎก และเก็บข้อมูลภาคสนามหรือจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) ทั้งนี้ เพราะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียง ทั้งนี้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Primary Data) คือ การเก็บรวบรวมเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย เอกสารทางวิชาการ รายงานวิจัย บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องอันจะทราบถึงหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเด็นการเปลี่ยนผ้าครองสรีระ

ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) แล้วนำเสนอในรูปแบบ การพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีรณภาพในล้านนา

ประเด็นความเชื่อของล้านนา เมื่อพระเถระผู้ใหญ่รณภาพ มักจะเก็บสรีระร่างไว้และจัดให้มีการบำเพ็ญกุศลต่อเนื่องในหลาย ๆ ปี ในการนี้ จะมีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระผืนใหม่ทุกครั้ง

1) พิธีศพของพระเถระที่มีรณภาพในล้านนา

วัฒนธรรมของคนล้านนาเกี่ยวกับพิธีศพนั้นเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของคนเมืองมานานนับหลายร้อยปี เมื่อมีคนตายจะต้องจัดงานศพขึ้นเพื่อเป็นการไว้อาลัยแก่

คนตายอย่างสมเกียรติ พิธีศพของคนล้านนาจะมีความแตกต่างจากพิธีศพของคนในภาคอื่น คือการจัดแต่งปราสาทใส่ศพประดับประดาด้วยดอกไม้สดหรือแห้งให้แลดูสวยงาม นัยว่าเพื่อเป็นการยกย่องผู้ตายให้ได้ขึ้นไปสู่สรวงสวรรค์ชั้นฟ้า ปราสาทงานศพโดยทั่วไปจะนิยมใช้ในพิธีศพของคนในภาคเหนือเท่านั้น สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นวัฒนธรรมที่รับมาจากเมืองเชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนา ซึ่งถือว่าเป็นต้นตระกูลเผ่าพันธุ์ไทแต่ดั้งเดิม

ในบรรดาพิธีศพของคนล้านนาดูเหมือนว่า พิธีศพของพระเถระจะได้รับความสนใจเป็นพิเศษ นอกจากคณะศรัทธาจากบ้านเหนือบ้านใต้จะเดินทางมาร่วมงานอย่างอุบาสก ญาติแล้ว ปราสาทใส่ศพของพระเถระชาวล้านนาก็นับว่ายิ่งใหญ่ไม่แพ้ปราสาทใส่ศพของบรรดาเจ้านายฝ่ายเหนือ ตามคติความเชื่อโบราณของล้านนา เจ้านายและพระเถระได้รับการยกย่องในสังคมว่าเป็นชนชั้นสูงและเมื่อสิ้นชีพไปแล้วจะไปจุติในภพที่สูงกว่า หรือเป็นเทพสถิตอยู่ในสรวงสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ของเขาพระสุเมรุ อันเป็นความเชื่อที่เกิดขึ้นจากความเชื่อระหว่างศาสนาพุทธและพราหมณ์ผสมกัน

ความเชื่อดังกล่าวนำไปสู่การสร้างสรรคและจัดรูปแบบพิธีศพที่ตอกย้ำถึงแนวคิดที่จะมุ่งไปสู่สรวงสวรรค์ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างเมรุปราสาทอันเป็นตัวแทนของวิมานสถิตบนพระสุเมรุ ซึ่งเป็นแกนกลางของจักรวาลมียอดปลายอยู่ในชั้นดาวดึงส์ หรือการจัดพิธีทางพุทธ เช่น บังสุกุล กรวดน้ำให้แก่ผู้ตาย ซึ่งชี้ให้เห็นการส่งสมกุศลบาปมี อันจะนำไปสู่ภพที่ดีกว่าคือ นิพพาน

ตามประเพณีที่ทำกันมาแต่โบราณ งานศพของพระสงฆ์จะนิยมทำกันในช่วงระหว่างเดือน มีนาคม – เมษายน จัดให้มีพิธีทำบุญทำทานกันอย่างใหญ่โต มีงานมหรสพและการละเล่น เพื่อลดความวิเวกโศกเศร้า อีกทั้งยังเป็นการเสริมบรรยากาศให้เกิดมโนภาพของวิมานชั้นฟ้า โดยเฉพาะปราสาทใส่ศพอันเป็นที่สถิตของผู้ตายบนสรวงสวรรค์นั้นก็ได้รับการตกแต่งประดับประดาอย่างสวยงามอลังการ ซึ่งทำเป็นรูปนกหัสติลิงค์ ว่ากันว่า นกหัสติลิงค์เป็นนกในวรรณคดีไทย ตัวเป็นนก หัวเป็นราชสีห์ มีวง มีงา มีพละกำลังมากเป็น 5 เท่าของช้าง เนื้อสีแดงเป็นมังสาหารและเป็นพาหนะของผู้มีบุญ ดังนั้น ในพิธีงานศพของพระเถระจะเห็นปราสาทบรรจุศพทำเป็นรูปนกหัสติลิงค์

ตำนานมูลศาสนา กล่าวว่า นกหัสติลิงค์จะอาศัยอยู่บนจิกผา คอยปรนนิบัติอนุสิษฐ์ฤๅษี ครั้งหนึ่งวาสุเทพดาบส (แห่งดอยสุเทพ) หารือกับสุกกทันตฤๅษี (เมืองละโว้) คิดอยากสร้างเมืองหริภุญไชย อยากได้เปลือกหอยสังข์จึงใช้ให้นกหัสติลิงค์ไปคาบเอาหอยสังข์กลางมหาสมุทร ในหนังสือเล่าเรื่องไตรภูมิ ของพระยาอนุมานราชธน ซึ่งแปลจากคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงของพญาลิไทแห่งนครสุโขทัย กล่าวว่าการทำงานศพของชาวอุตรดิตถ์ซึ่งเป็นผู้มีบุญนั้น

จะนิยมห่อศพด้วยผ้าขาวแล้วนำไปวางไว้กลางแจ้ง แล้วจะมีนกหัสติลิงค์มาคาบหรือคืบไปทิ้งในที่อื่น

สิ่งที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งสำหรับพิธีเผาศพพระนั้นก็คือ พิธีจะจัดอยู่ในบริเวณวัดและจะทำการเผาศพพระในบริเวณนั้นเลย ซึ่งต่างจากของคนทั่วไปที่จะไม่ให้เผาในวัด ปราสาทศพรูปนกหัสติลิงค์ของพระเถระชาวล้านนา นอกจากจะเป็นวัฒนธรรมตามความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดมาจาก บรรพบุรุษแล้ว ถ้ามองในแง่ของงานศิลปะถือได้ว่าเป็นงานที่สะท้อนฝีมือและความคิดในการสร้างสรรค์ที่ไม่มีชุมชนใดของประเทศเสมอเหมือนนอกจากบนผืนแผ่นดินล้านนาเท่านั้น

พิธีและขั้นตอนการจัดศพนั้น สำหรับคนที่บวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ไม่ยอมสึก อุทิศชีวิตแก่พระศาสนา หากมรณภาพเมื่อมีอายุพรรษามาก คือเป็นครูบาสังฆะ การจัดพิธีศพจะทำการใหญ่โต ถ้ามรณภาพก่อนเข้าพรรษาหรือในพรรษา จะเก็บศพไว้ตลอดพรรษา แล้วจึงประชุมเพลิงในฤดูแล้ง ระยะเวลาการเก็บศพและการกำหนดการเผาไม่แน่นอน แล้วแต่กรรมกรและศรัทธาของวัดนั้น ๆ ที่จะตกลงกัน มีพิธีและขั้นตอนการจัดศพดังนี้

(1) การเตรียมศพ เมื่อมีภิกษุมรณภาพ ศิษยานุศิษย์และชาวบ้านจะเตรียมศพก่อนนำศพใส่โลง พิธีกรรมเตรียมศพจะเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป แต่มีพิธีกรรมบางอย่างเท่านั้นที่แตกต่าง คือ “การอาบน้ำศพ” หรือการสงฆ์น้ำให้กับศพของพระภิกษุนั้น ต้องมีการปลงผม โกนหนวด ให้เรียบร้อย และค่อยสงฆ์น้ำ เสร็จแล้วก็ครองผ้าจีวรใหม่ และปิดหน้าศพด้วยทองคำเปลว แล้วทำพิธีขอขมาและรดน้ำศพตามลำดับ โดยเริ่มตั้งแต่พระภิกษุสามเณร ศิษยานุศิษย์ ชาวบ้านทั่วไป สำหรับพิธีป้องกันศพเน่าเหม็นนั้นเนื่องจากต้องตั้งศพบำเพ็ญกุศลนาน ในสมัยก่อนจึงใช้น้ำผึ้งกรอกปากศพพระที่มรณภาพ แต่ในปัจจุบันใช้ยาฉีดยา หลังจากนั้นก็อาราธนาศพเข้าใส่โลงศพโดยไม่มีการมัดตราสังศพ และนำเงินใส่ปากศพเหมือนกับศพของชาวบ้าน

(2) การบำเพ็ญกุศลศพ การบำเพ็ญกุศลศพของพระสงฆ์ ส่วนใหญ่นิยมตั้งศพบำเพ็ญกุศล ณ พระวิหาร หรือศาลา เพราะเป็นที่กว้างขวาง เมื่อนำศพตั้งบำเพ็ญกุศล ณ สถานที่สมควรแล้ว ก็จัดโต๊ะสำหรับตั้งเครื่องอัฐบริขารตลอดถึงเครื่องประกอบสมณศักดิ์ ตั้งไว้หน้าศพ พร้อมประดับด้วยดอกไม้ เพื่อให้ดูสวยงามและสมเกียรติ หลังจากนั้นก็จะมีการประกอบพิธีกรรมเหมือนกับศพชาวบ้านทุกขั้นตอน การจัดบำเพ็ญกุศลศพของพระสงฆ์นั้น โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้เป็นพระสังฆาธิการ หรือผู้ทรงสมณศักดิ์ มีอายุพรรษามาก จะต้องเก็บศพไว้เป็นระยะเวลานาน การบำเพ็ญกุศลศพจึงต้องแบ่งเป็นระยะ คือ ระยะแรก จะทำพิธีกรรมตั้งแต่มรณภาพครบ 7 วัน หลังจากนั้นก็จะปิดศพไม่มีการเทศน์หรือการสวดพระอภิธรรม ระยะต่อมาเมื่อถึงวันพระหรือมีผู้มารับเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมจึงจะการเปิดศพบำเพ็ญกุศล

ครั้งหนึ่ง เมื่อครบ 50 ก็จะทำบุญอีกครั้งหนึ่งเรียกว่าทำบุญปัญญาสมวาร พอถึง 100 วัน ก็จะทำบุญสมวาร ตามลำดับ เมื่อครบกำหนดที่จะทำการประชุมเพลิงหรือพระราชทานเพลิงศพ ที่ชาวบ้านเรียกว่า การปลงศพตุ้เจ้า ก็จะเปิดศพบำเพ็ญกุศลอีกครั้งหนึ่ง อย่างน้อยประมาณ 5-7 วัน พิธีกรรมก็จะเริ่มด้วยการทำบุญตักบาตร การถวายปราสาทใส่ศพ แล้วก็อาราธนาศพขึ้นสู่ปราสาทเพื่อรอการบำเพ็ญกุศลประชุมเพลิงต่อไป

(3) การจัดงานศพ เมื่อถึงวันประชุมเพลิง หรือพระราชทานเพลิงศพจะมีลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม ดังนี้

(3.1) การบวชน้ำไฟ ในตอนเช้าของวันประชุมเพลิงศพ หรือก่อนหน้านั้น ศิษยานุศิษย์ ลูกหลาน ของพระภิกษุที่มีรณภาพก็จะบวชน้ำไฟ เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้พระภิกษุผู้มรณภาพ

(3.2) การบำเพ็ญกุศล การบำเพ็ญกุศลเพื่อเป็นการอุทิศในวันนี้ก็เหมือนกับการงานศพของชาวบ้าน กล่าวคือ ให้อาหาร รับศีล ฟังเทศน์ “โอกาสเวรदान” ถวายเครื่องไทยทาน พระสงฆ์อนุโมทนาตามลำดับ ในการบำเพ็ญกุศลศพของพระสงฆ์นั้น จะนิมนต์พระสงฆ์มารับไทยทานพิจารณาผ้าบังสุกุลมากกว่าศพของชาวบ้านมากเป็นพิเศษ เพราะว่าเป็นการจัดงานใหญ่ มีผู้มาร่วมงานมาก ผู้มรณภาพก็เป็นผู้ที่คนเคารพนับถือมาก

(3.3) การเคลื่อนศพไปสู่ป่าช้า หลังจากพิธีขอขมาศพแล้ว จะเคลื่อนศพไปป่าช้า นอกจากศพที่ต้องการทำพิธีเผาที่วัด ซึ่งได้สร้างเมรุชั่วคราวไว้บริเวณวัดเท่านั้น จะไม่มีการเคลื่อนศพ ในขบวนศพของพระภิกษุนั้นมีการจัดขบวนศพตามลำดับ คือ มีคนแบก “ตุง 3 หาง” นำหน้าขบวน คนเคาะระฆัง ธรรมมาสน์เทศน์นำหน้าศพ พระภิกษุสามเณร และชาวบ้าน ชักลากปราสาท ซึ่งนิยมสร้างปราสาทเป็นรูปนกหัสติลิงค์ ปราสาททรงจัตุรมุข หรือตามแต่ความศรัทธาเลื่อมใสของคณะ ศิษยานุศิษย์ที่เลื่อมใสต่อพระสงฆ์ที่มีรณภาพ ส่วนข้างบนปราสาทจะมีชายนุ่งชุดขาวยืนข้างโลงศพเพื่อประคองโลงศพ ถัดจากปราสาทศพก็จะเป็นวงดนตรี เป่าพาทย์พื้นเมือง ที่คอยบรรเลงเพลงปราสาทไหว ครั้นขบวนศพมาถึงที่ป่าช้า ก็จะนำปราสาทศพไปตั้งไว้ ณ สถานที่ตั้งศพ ซึ่งจัดเตรียมไว้แล้วโดยมีการตกแต่งด้วยราชวัตร หรือจัดทำเมรุชั่วคราวไว้ และที่ขาดไม่ได้คือ เสาไม้ไผ่ที่มีลำสวยและยาวจำนวน 4 เล่ม ตั้งไว้ 4 มุม ข้างบนจะมีจิวรของพระที่มีรณภาพมาซึ่งเป็นพาดาน ในระหว่างที่เคลื่อนศพนั้น ชาวบ้านก็จะโปรยเหรียญซึ่งจะนำเอาเหรียญเงินบรรจุไว้ในลูกมะนาว

การเผาศพก่อนจะมีพิธีเผาศพ ก็จะมีพิธีกรรมเหมือนศพชาวบ้านดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น กล่าวคือการทอดผ้าบังสุกุล วางดอกไม้จันทน์เคารพศพ แต่ที่พิเศษกว่าศพของชาวบ้านทั่วไปคือ คณะศิษยานุศิษย์ และชาวบ้านทั่วไป จะนำพิน ซึ่งพินนั้นไปเป็นไม้หอม

หรือเป็นต้นดอกไม้ เช่น ต้นดอกจำปา ดอกจำปี ดอกปีป เป็นต้น มาร่วมกันเพื่อร่วมกันเผาหรือส่งสารให้กับพระสงฆ์ที่มรณภาพนั้น

เมื่อถึงเวลาเผาศพ ประธานจะจุดธูปบั้งไฟพุ่งเข้าหาปราสาทศพ แต่ก่อนที่บั้งไฟจะถึงปราสาทศพ ก็จะมีบั้งไฟพุ่งไปตามที่กำหนดเป็นทอด ๆ แล้วก็พุ่งเข้าหาปราสาทศพ จากนั้นไฟก็พุ่งไปสู่ชนวนพลุ และบอกไฟหล่อ บั้งสุดท้ายจะพุ่งเข้าหาปราสาทศพ จากนั้นไฟก็จะติดลูกไหม้ปราสาทศพในระหว่างที่ไฟลูกใหม่นั้นวงดนตรีปี่พาทย์พื้นเมืองก็จะบรรเลงเพลงเพื่อเป็นการส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่สุคติ เมื่อเสร็จสิ้นพิธีศพแล้ว วันต่อมาก็จะมีพิธีกรรมเก็บกระดูกเช่นเดียวกับพิธีศพของชาวบ้าน แล้วนำไปบรรจุไว้ใน “กู๋” ที่วัดของท่านเคยจำพรรษาเพื่อเป็นปูชนียสถานไว้สักการบูชาต่อไป (พระมหาจรัญ จิตตสวโร, 2553: 49-51)

การเปลี่ยนผ้าครองสรีระศรบุอาภิชัยขาวปี

ศรบุอาภิชัยขาวปี ถึงแก่มรณภาพเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2520 ตรงกับเดือน 6 เหนือ แรม 14 ค่ำ ที่วัดท่าตันตงชัย อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดสุโขทัย จากนั้น หลวงปู่ศรบุอาภิชัย (ศรบุอาภิชัยะวงศาพัฒนา) ซึ่งเป็นลูกศิษย์ได้อัญเชิญพระศพศรบุอาภิชัยขาวปีกลับมาที่วัดพระพุทธรบาทผาหนาม แล้วบรรจุในโลงแก้ว เพื่อให้ลูกศิษย์และญาติโยมทั่วทุกสารทิศได้สักการบูชากราบไหว้ ซึ่งร่างกายของท่านยังไม่เน่าเปื่อยแต่อย่างใด และทุกๆ ปี จะมีประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระร่างของท่านทุกปี และมีอนุสาวรีย์ของหลวงปู่ศรบุอาภิชัยขาวปีบริเวณหน้าวัด เป็นลักษณะองค์ยืน ขนาดใหญ่ ความสูง 16 เมตร (32 ศอก)

ศรบุอาภิชัยขาวปี เดิมชื่อ จำปี เกิดเมื่อวันจันทร์ เดือน 7 เหนือ ปีกัตเกล้าหรือปีฉลู ตรงกับวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2443 เป็นบุตรของนายเฒ่า นางจันทา อายุ 16 ปี ได้บวชเป็นศิษย์ศรบุอาภิชัยวิชัย ตั้งใจเฝ้าอุปัฏฐากอาจารย์และร่ำเรียนกัมมัฏฐานและอักษรสมัยจนจบ พร้อมปฏิบัติตามที่อาจารย์พร่ำสอนจนดวงจิตสงบ พร้อมกันนั้นรับการถ่ายทอดในเชิงวิชาช่างก่อสร้างจากอาจารย์จนเกิดความชำนาญและติดตามอาจารย์ไปก่อสร้างวัดวาอารามทุกหนทุกแห่ง พระอภิชัยขาวปี เริ่มงานก่อสร้างในสถานที่ต่าง ๆ หลายแห่ง ทั้งโรงพยาบาล วัด โรงเรียน และสถานที่ราชการ ตั้งแต่อายุ 24-83 ปี นับรวมทั้งสิ้นได้ 96 แห่ง งานสำคัญอีกหนึ่งชิ้นที่ท่านทำ คือ วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 ศรบุอาภิชัยวิชัยได้ถูกละม่อมขุดจอบแรกสำหรับการสร้างถนนขึ้นดอยสุเทพ พระอภิชัยขาวปี ได้พาพุทธศาสนิกชนเชื้อสายกะเหรี่ยง จำนวน 500 คน ขึ้นไปช่วยทำถนนขึ้นดอยสุเทพ จนแล้วเสร็จ ในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2478 จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2507 ได้ร่วมกับราษฎรหมู่บ้านผาหนาม และศรัทธาพุทธศาสนิกชนช่วยกันสร้างวัดพระพุทธรบาทผาหนามที่เดิมเป็นวัดเก่าๆ นับเป็น ปูชนียสถานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มีพระบาทของพระพุทธรูปเจ้าเหยียบประทับบนแผ่นหินเป็นรอยชัดเจนบนดอยผาหนาม ปัจจุบันสร้างมณฑปรูปเจดีย์ครอบไว้

ขั้นตอนในพิธีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูบาขาวปี โดยปกติจะดำเนินการ คือ การจัดขบวนแห่รูปเหมือนครูบาอภิชัยขาวปี แบบโบราณ โดยใช้เสริ่งที่ท่านครูบาอภิชัยขาวปีได้ใช้ไปจาริกที่ต่างๆ โดยมีประธานในพิธีร่วมขบวน พร้อมกับเครื่องไทยทานและปัจจัยอื่นๆ เมื่อขบวนแห่เคลื่อนเข้าสู่บริเวณวัดพระพุทธรูปมหาพนามจะมีการฟ้อนดาบแบบชาวเขา ตามความเชื่อว่าเป็นการไล่สิ่งอัปมงคลให้ออกจากบริเวณที่จัดงาน ภายในตัววิหารที่เก็บสรีระครูบาขาวปีไว้ ก่อนที่จะนำออกมาเปลี่ยนผ้าครอง จะมีการเตรียมผ้าครองไว้ ซึ่งผ้าครองของครูบาขาวปีจะเป็นชุดสีขาว พระสงฆ์ทำพิธีอัญเชิญสรีระครูบาขาวปีลงจากแท่นแก้ว โดยประธานในพิธีนำสวดอัญเชิญเมื่อกล่าวเสร็จ พระสงฆ์ได้ช่วยกันนำโลงแก้วลงมาจากแท่นแก้ว ในขั้นตอนนี้ จะมีเฉพาะพระสงฆ์เท่านั้น เมื่อนำโลงแก้วลงมาเสร็จแล้ว จะเป็นการกล่าวขอขมา (ขอขมา) ร่างท่านครูบาอภิชัยขาวปี โดยประธานในพิธี เมื่อกล่าวเสร็จก็จะเป็นพิธีการนำร่างสรีระมาทำการเปลี่ยนผ้าและปิดทองคำเปลวใหม่ ประธานในพิธีจะเป็นผู้เริ่มทำการเปลี่ยนผ้าและปิดทองเป็นท่านแรก ผ้าและเครื่องใช้ที่เปลี่ยนออกมา จะนำไปบรรจุในพระธาตุที่ อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

การเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูเจ้ากัญไชย กาญจน

หลวงพ่อกูบาเจ้ากัญไชย กาญจน อดีตพระเกจิอาจารย์ชื่อดังที่ได้รับสมณานามว่า “เทพเจ้านักบุญแห่งลุ่มน้ำเมย” ซึ่งมรณภาพไปเมื่อ 20 ปีที่แล้ว แต่สรีระสังขารของท่านกลับไม่เน่าเปื่อย หลวงพ่อกูบาเจ้ากัญไชย นอกจากจะเป็นพระเถระผู้ทรงวิทยาคม ท่านยังเป็นพระนักปฏิบัติพระนักพัฒนาที่มีชื่อเสียงและเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อชาวแม่สอด และอำเภอใกล้เคียง รวมไปถึงในพื้นที่จังหวัดแพร่ และจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่าน ท่านเป็นพระที่มีคาถาอาคมที่แก่กล้า มีน้ำพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์และคงกระพัน ท่านจึงถูกขนานนามว่าเทพเจ้านักบุญแห่งลุ่มน้ำเมย

ในทุกปี ประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาท่าน โดยเฉพาะชาวบ้านทุกหมู่บ้านของตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ต่างเข้าร่วมร่วมงานประเพณีไหว้สาอมตสรีระสังขารและพิธีเปลี่ยนผ้าไตรจีวรครอง ณ วัดมุตตานุสรณ์ โดยในขบวนแห่คร่ำทวน มีบรรดาพระเกจิอาจารย์ชื่อดังจากที่ต่าง ๆ รวมถึงชาวบ้านและศิษยานุศิษย์ ได้อัญเชิญองค์อมตสรีระสังขารของหลวงพ่อเวียนรอบพระอุโบสถ และมหาวิหาร 3 รอบ จากนั้นจึงเปลี่ยนผ้าไตรครอง และปิดทองคำเปลวที่อมตสรีระสังขารเพื่อความเป็นสิริมงคล ในปี พ.ศ. 2562 ถือเป็นครบรอบ 20 ปีแห่งการละสังขารของหลวงพ่อกูบาเจ้ากัญไชย กาญจน และครบรอบชาติกาลสิริมงคล 104 ปีของท่านเวียนบรรจบวันอำมฤตโชค ทำให้มีผู้เข้าร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก โดยเชื่อว่าจะเกิดความสุขความเจริญรุ่งเรืองและความนิรันดร์อายุทั้งปวงด้วยความศักดิ์สิทธิ์แห่งพิธีกรรม

การเปลี่ยนผ้าครองสรีระหลวงปู่ครูบาครอง ขัตติโย

หลวงปู่ครูบาครอง ขัตติโย เป็นพระอริยชนกปฏิบัติ ยึดมั่นอยู่ในศีลธรรม บวชเรียน ตั้งแต่วัยเยาว์วัย ละสังขารเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 สิริอายุ 97 ปี พรรษา 77 โดยสรีระสังขารของหลวงปู่ยังเป็นปกติ ร่างกายไม่เน่าเปื่อย ซึ่งคณะศิษยานุศิษย์ ได้เก็บรักษาสรีระสังขารไว้ในโลงแก้ว ในระหว่างรอรการพระราชทานเพลิงศพ

ขั้นตอนการเปลี่ยนผ้าไตรจีวรสรีระสังขารหลวงปู่ครูบาครอง ขัตติโย เกจิอาจารย์ แห่งล้านนา ภายในสำนักสงฆ์ขัตติโย อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง ภายหลังครบรอบ 2 ปีแห่งการละสังขาร เน้นขนัดไปด้วยพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมาร่วมงาน โดยภายในพิธี มีการจัดขบวนรถแห่ผ้าไตรจีวรชุดใหม่ไปตามถนนในหมู่บ้าน และถนนสายเถินวังซัน เพื่อนำไปประกอบพิธีทางศาสนา จากนั้นพระภิกษุสงฆ์ได้อัญเชิญสรีระสังขาร หลวงปู่ครูบาครอง ออกจากห้องโลงแก้ว เพื่อประกอบพิธีเปลี่ยนผ้าไตรจีวรเมื่อประกอบพิธีเปลี่ยนผ้าไตรจีวรแล้วเสร็จ จึงอัญเชิญสรีระสังขารหลวงปู่ครูบาครองบรรจุไว้ในโลงแก้ว และอัญเชิญเก็บรักษาไว้ในอาคารกุฏิ ภายในสำนักสงฆ์ขัตติโยเพื่อให้คณะ ศิษยานุศิษย์ ตลอดจนประชาชนชาวพุทธได้กราบไหว้สรีระสังขารของหลวงปู่ เพื่อความเป็นสิริมงคล

2. ความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ ถึงความสำคัญเกี่ยวกับประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญต่างกล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า การเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระมีความสำคัญต่อคณะศิษยานุศิษย์คือการได้แสดงออกถึงความกตัญญูตถะเวทิตาแก่ครูบาอาจารย์ผู้ล่วงลับ และเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ครูบาอาจารย์ รายละเอียดดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แสดงไว้ ดังนี้

“การเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระมีความสำคัญต่อคณะลูกศิษย์ อุบาสก อุบาสิกา เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางด้านกายภาพให้ระลึกถึงคุณธรรม จริยธรรม วัตรปฏิบัติของพระเถระองค์นั้นๆ เพราะปัจจุบันการยึดเหนี่ยวทางนามธรรมค่อยข้างเป็นไปได้ยาก การรู้โดยธรรมะธรรมะที่มีอยู่ในสื่อบุคคล เป็นธรรมะที่ไม่เข้าถึงประชาชนที่แท้จริง เป็นธรรมะที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นการเสนอความคิดส่วนบุคคล ที่ไม่ชี้วิธีการปฏิบัติให้ทะลุจนถึงทางหลุดพ้น ตัวอย่าง หากกำหนดนโยบายว่า มุ่งเน้นด้านทาน การเทศน์ก็จะเทศน์พระเวสสันดรชาดกซึ่งบ่งชี้ถึงการให้ทาน และทางล้านนามีการเทศน์สั่งสอนจะนำเนื้อเรื่องต่าง ๆ เช่น พระธรรมบท มาเทศน์ ตัวอย่าง เรื่อง จำปาสีตัน หมาขณคำ จึงเป็นข้อบ่งชี้ว่าให้ปฏิบัติตามเรื่องต่าง ๆ นี้” (สัมภาษณ์: พระครูภาวนาโสภิต) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญที่ได้

กล่าวว่า “เมื่อครบรอบในแต่ละปี มีการทำบุญถวายให้แก่พระเถระผู้ล่วงลับ มีการนำสรีระท่านลงมา เพื่อทำการเปลี่ยนผ้าครองชุดใหม่ ถือเป็นวันที่ได้แสดงออกถึงความกตัญญูถวายครูบาอาจารย์ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในทุกปี โดยปกติถือเอาวันมรณภาพเป็นวันเปลี่ยนผ้าครองผืนใหม่” (สัมภาษณ์: นายอนันท์ สาขามุละ) และอีกหนึ่งความคิดเห็น คือ “ความสำคัญของการเปลี่ยนผ้าครองสรีระ คือ 1) เพื่อเป็นการบูชา อาจารย์ยะ การนอบน้อม ระลึกนึกถึงความดีครูบาอาจารย์ 2) ให้ศิษยานุศิษย์ เกิดความสมัคสมานสามัคคี ให้นึกถึงพระสังฆคุณ อาจารย์ยะคุณ คือ ความปองดอง สามัคคีเกิดขึ้น 3) เพื่อการยกย่องบูชาและเผยแผ่คุณงามความดีของครูบาที่ท่านได้ทำไว้แก่แผ่นดิน ตลอดจนถึงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของท่านไว้มิให้ลบเลือนไป 4) เพื่อมุ่งหวังให้มีการทำบุญให้ทาน เป็นกลุ่มเป็นก้อน สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นแก่ศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ให้ได้รู้จักซึ่งกันและกัน” (สัมภาษณ์: พระสงกรานต์ ปญญาวิโร)

ประโยชน์ที่ได้จากการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีมรณภาพในล้านนา

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญ ถึงประโยชน์ที่ได้จากการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีมรณภาพในล้านนา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญต่างกล่าวไปในแนวทางเดียวกันว่า การเปลี่ยนผ้าครองสรีระเหมือนเป็นการปลุกชีวิตของพระเถระ เพื่อสร้างความเหนียวแน่นความศรัทธาต่อพระเถระรูปนั้นให้ยังคงอยู่ ได้แสดงออกถึงความกตัญญูและได้สร้างบุญกุศลจากการเข้าร่วมประเพณี รายละเอียดดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักสำคัญได้แสดงไว้ ดังนี้

“เหมือนกับการปลุกชีวิตว่าพระเถระรูปนั้น ยังคงมีชีวิตอยู่ เพื่อการสร้าง ความเหนียวแน่นและสร้างความสามารถของการรวมกลุ่มคนจำนวนมากให้ได้พบเจอกันเพื่อร่วมกันทำบุญ ระลึกถึงคุณของพระเถระที่ตนเองเคารพนับถือ เป็นประเพณีที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดการรู้จักกัน และผู้คนเหล่านี้จะส่งต่อเจตนาสู่บุตรหลาน สร้างความมั่นคงให้เกิดแก่พระพุทธศาสนาต่อไป” (สัมภาษณ์: พระครูสุนทรธรรการ) อีกทั้ง “การเปลี่ยนผ้าครองมีแต่ผลดีและเกิดประโยชน์ ทั้งนี้ ก่อให้เกิดการทำบุญ ซึ่งการทำบุญทั้งหลายล้วนแต่เกิดผลดีแก่ผู้ที่ทำบุญ ส่งผลให้เกิดความสุขกาย สุขใจ เจริญรุ่งเรืองชีวิต แต่ในงานประเพณีอาจเกิดปัญหา รถติด การจราจรติดขัด อากาศร้อน และมีมิฉฉาชีพ ต้องใช้ความร่วมมือจากฝ่ายปกครองบ้านเมืองที่ต้องเข้ามาดูแลความสงบ อยู่ที่บ้านบริหารงาน จะมีความสามารถ ความรักคุณมกน้อยขนาดไหน และปัจจุบันมีการกระจายข่าวสารในทางโซเชียลมีเดีย ทำให้การทำบุญได้เป็นที่รับทราบแก่คนภายนอก จึงเกิดการเข้าร่วมทำประเพณีนี้จำนวนเพิ่มขึ้น” (สัมภาษณ์: พระสงกรานต์ ปญญาวิโร) การเข้าร่วมประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระจะทำให้ “เกิดผลดีต่อจิตใจ จากการได้ทำบุญ ความสุขทางใจที่เกิดจากการได้ทำบุญ กับพระที่ถูกศิษย์ศรัทธา” (สัมภาษณ์: นายอนันท์ สาขามุละ) ขณะเดียวกัน “การเข้าร่วมประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระ ด้วยการจัดโรงทาน เพื่อแจกจ่าย

อาหารและสิ่งของแก่ผู้เข้าร่วมประเพณีจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างบุญกุศลให้กับตนเองและครอบครัว มีความอัมบุญ อัมใจ” (สัมภาษณ์: นายจันทร์ดี กิจวิทยารกุล) ประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองในมุมมองอีกด้าน คือ “การได้รับรู้ถึงประวัติของพระเถระผู้เป็นที่เคารพศรัทธาของคนทั้งหลาย อีกทั้ง ได้เรียนรู้ขั้นตอนการปฏิบัติของประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระ เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม เกิดการซึมซับประเพณีนี้ และจะเกิดการสืบทอดต่อไปในอนาคต” (สัมภาษณ์: นายประทีป ประทีปยุวัฒน์)

อภิปรายผล

ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนาเป็นประเพณีที่เกิดจากความศรัทธาในพระเถระรูปนั้นๆ ซึ่งไม่ปรากฏให้เห็นทั่วไป มีจำนวนไม่มากนัก ที่ปรากฏต่อเนื่องมา เช่น ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองของครูบาชัยวงศ์พัฒนา ครูบาขาวปี ครูบาครอง ครูบากาญจนะ เป็นต้น ทั้งนี้เกิดจากการที่ลูกศิษย์มีความประสงค์จะเก็บสรีระของพระเถระรูปนั้นไว้สักการบูชาต่อไป หรือยังไม่มีกำหนดที่จะประชุมเพลิง ประเพณีเปลี่ยนผ้าทำให้เกิดวัฒนธรรมและความสามัคคีในชุมชนเป็นอย่างมาก

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนา มีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณของครูบาอาจารย์ เป็นการนอบน้อมระลึกถึงคุณงามความดีตลอดจนหลักธรรมคำสอนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยกระบวนการหรือขั้นตอนในการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนานั้น จะมีการวางแผนการจัดประเพณี และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เครื่องอัฐบริขารเครื่องไทยทาน และในงานพิธีมีการสวดอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ มีการขอขมาต่อสรีระก่อนการเปลี่ยนผ้าครองผืนใหม่ เมื่อทำการเปลี่ยนแล้วจะนำสรีระสังขารกับเข้าสู่โลงบรรจุ สำหรับประโยชน์ที่ได้จากการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มรณภาพในล้านนานั้น เป็นการได้แสดงความเคารพ ความกตัญญู ความศรัทธาต่อครูบาอาจารย์ผู้มีบุญคุณ ได้ระลึกถึงคำสั่งสอนและน้อมนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ได้บุญกุศลต่อตนเอง ได้แสดงออกถึงความสามัคคี ความมีน้ำใจต่อผู้อื่น ได้รับทราบ รับรู้ข้อมูล วิธีการของประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระ

สรุป

ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีรณภาพในล้านนา มีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณของครูบาอาจารย์ เป็นการนอบน้อม ระลึกรู้ถึงคุณงามความดีตลอดจนหลักธรรมคำสอนเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต กระบวนการหรือขั้นตอนในการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีรณภาพในล้านนานั้น เริ่มต้น มีการวางแผนการจัดประเพณี และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ภายในงาน โดยเฉพาะการจัดอัฐบริขารบวชพระในพิธีกรรม จะมีการถวายเครื่องไทยทานแด่พระภิกษุสงฆ์ในพิธี และมีการสวดอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ มีการขอขมาต่อสรีระก่อนการเปลี่ยนผ้าครองผืนใหม่ เมื่อทำการเปลี่ยนแล้วจะนำสรีระสังขารกับเข้าสู่โลงบรรจุ ประโยชน์ที่ได้จากการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีรณภาพในล้านนา คือ ได้แสดงความเคารพ ความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์ผู้มีบุญคุณ ได้บุญกุศลต่อตนเอง ได้แสดงออกถึงความสามัคคี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระของพระเถระที่มีรณภาพในล้านนามีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ นโยบายภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานประเพณีนี้ และควรรณรงค์ให้การประชาสัมพันธ์การจัดงานประเพณีการเปลี่ยนผ้าครองสรีระครูบาช่วยยวสภาพพัฒนาให้เป็นแบบอย่างเพื่อการจรรโลงพระพุทธศาสนา อนึ่ง ผู้ปกครองคณะสงฆ์ควรสร้างบทบาทของพระสงฆ์ให้มีความน่าเลื่อมใส น่าเคารพศรัทธา ประพฤติตนเหมาะสมแก่สมณะสาธูป เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม เพื่อสร้างหลักประกันในความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาต่อไป

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยผลกระทบทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ที่เกิดจากประเพณีเปลี่ยนผ้าครองของพระเถระ เพื่อให้มีการปรับปรุงรูปแบบให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

บรรณานุกรม

พุทธรักษ์ ปราบนอก. (2557). “พุทธธรรมในวรรณกรรมคำสอนอีสาน”. วารสารมนุษยสังคมศาสตร์. 31 (2): 55.

- องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย อำเภอสี จังหวัดลำพูน. (2560). **ประวัติความเป็นมา**. ลำพูน: องค์การบริหารส่วนตำบลนาทราย.
- พระมหาจรัญ จิตตสวโร. (2553). “การศึกษาแนวคิดความเชื่อเชิงวัฒนธรรมในการสร้างปราสาทศพของชาวพุทธล้านนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูภาวนาโสภิต. (2565). วัดเหล่าพระเจ้าตาเขียว. สัมภาษณ์. 25 พฤศจิกายน.
- อนันท์ สาขามูละ. (2566). สัมภาษณ์. 5 มกราคม.
- พระสงกรานต์ ปญฺญาวชิโร. (2565). สัมภาษณ์. 15 ธันวาคม.
- พระครูสุนทรอรธการ. (2566). เจ้าคณะตำบลนาทราย เขต 1. สัมภาษณ์. 20 มกราคม.
- จันทร์ดี กิจวิทยาวรกุล. (2565). สัมภาษณ์. 25 ธันวาคม.
- ประทีป ประทีปยุวัฒน์. (2565). สัมภาษณ์. 25 ธันวาคม.